

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Femke Halsema

Geluk! Voorbij de hyperconsumptie, haast en hufterigheid

Uitgeverij Bert Bakker | 2008 | 160 pp. | € 14,95 | ISBN 9789035133655

Confronterend boek laat je met een ongemakkelijk gevoel zitten

door *Cyntha van Gorp*

De auteur is journalist bij het dagblad *Trouw*.

Prachtig staan ze te schitteren in mijn schoenenrek: mijn in New York gekochte, nog nauwelijks gedragen, Italiaanse handgemaakte pumps met stilettohak. Ze knellen enorm en zijn eigenlijk ook een maat te klein, maar ze staan prachtig, al staan ze voornamelijk in dat rek. 'Met deze schoenen maakt de rest van je outfit niet meer uit', zei de verkoopster stralend, en ik straalde mee: dat wilde ik horen. Spontaan vergat ik de prijs (veel te hoog), de maat (te klein) en mijn bankrekeningsaldo (drie hoeraatjes voor de creditcard!).

Aan deze vorm van spontane vergeetachtigheid lijden gelukkig wel meer mensen, zo blijkt uit het nieuwe boek van Groen-Links-fractie-leider Femke Halsema. Eind vorig jaar publiceerde ze haar essay *Geluk! Voorbij de hyperconsumptie, haast en hufterigheid*, waarin ze de hyperconsumptie als

de kwade bron van de kredietcrisis aanwijst en oplossingen aandraagt voor ons zieke koopgedrag.

* * *

Qua timing had de linkse politica zich geen beter moment kunnen wensen om haar boek te laten verschijnen. Terwijl premier Jan Peter Balkenende en zijn schatkistbewaarder Wouter Bos het financiële onheilnieuws over Nederland uitstortten, kon zij verwijzen naar dat felroze boekje dat sinds november in de boekwinkels ligt.

In het 160 pagina's tellende *Geluk!*, dat ooit als beknopt pamflet bedoeld was, laat de auteur er geen gras over groeien: consumeren is lekker. Het troost en lijkt voor velen de kortste route naar een gelukkiger bestaan. En dus rennen burgers van hun impulsaankoop via de hypotheekbemiddelaar naar de kredietverstrekker.

In drie delen en aan de hand van de drie H's (hyperconsumptie, haast en hufterigheid) zet Halsema uiteen in welke mate de hyperconsumptie een economisch, maatschappelijk en politiek probleem is. Hoewel het de burgers zijn die zelfstandig hun portemonnee, pinpas of creditcard voor

de dag halen, krijgen het bedrijfsleven en de politiek in dit boekwerk de zwartepiet toegespeeld. Het zijn de bedrijven die weerloze burgers met veelbelovende reclame en marketing verleiden; en het is de politiek die het op haar beurt voedt en rechtvaardigt. ‘I encourage you all to go shopping more’, herhaalde de voormalige Amerikaanse president George W. Bush bij vrijwel elke State of the Union.

Ook ons haastige leven speelt ons parten, denkt de politica. Het leven is weliswaar efficiënter geworden, maar de extra tijd laten we zelf weer verdwijnen door meer te communiceren en veel vaker en verder te reizen, waardoor we het toch weer druk hebben.

Dat begint al jong: steeds meer kinderen hebben een agenda die niet zou misstaan bij een of andere topjob. Het gevolg is stress, stress en nog eens stress. Stress van het werk, het overwerk en werkeloosheid. Want terwijl de alleenstaande mevrouw Pietersen zich een slag in de rondte werkt, het huishouden draaiende probeert te houden, voor haar bloedjes van kinderen zorgt en iedere maandag alweer snakt naar het weekend, is het voor meneer Janssen iedere dag weekend. Tijd is net als geld ongelijk verdeeld, weet Halsema, en om onszelf op termijn gezond en een beetje stressvrij te houden is het noodzakelijk dat sommigen het minder druk, en anderen het wat drukker krijgen. Al was het maar om ons humeur een beetje op peil te houden, want gezellig is soms anders. We klagen altijd over anderen en benadrukken dat wij wél goed opgevoed zijn, maar — zo stelt Halsema terecht — dat is onmogelijk. Als we ons immers allemaal voorbeeldig zouden gedragen hoefden we ons ook niet aan anderen te ergeren.

* * *

Als je om je heen kijkt, lijkt het alsof geluk en maatschappelijke erkenning alleen worden bereikt door welvaart, koopkracht

en een hoger consumentenvertrouwen. *Keeping up with the Joneses* — oftewel: hoe zorg je dat je niet achterblijft bij je burens, vrienden en familie? — is voor veel mensen een issue. Stoppen met shoppen uit een hoger besef is geen optie, want daarmee hang je niet alleen je eigen kortstondige geluk, maar ook je maatschappelijke status aan de wilgen. ‘Luxegoederen kunnen de plaats innemen van maatschappelijk suc-

.....
*Het is een interessante
gedachte om politiek te
koppelen aan menselijk geluk,
al heeft het ook wel wat weg
van een laatste stuiptrekking
van oud links*
.....

ces, of het ontbreken ervan verhullen’, weet Halsema, die denkt dat het verkleinen van inkomensverschillen het recept is tegen de hyperconsumptie. Volgens haar theorie groeit onderlinge competitie naarmate de inkomensverschillen tussen arm en rijk groter worden. Als het omgekeerde het geval is, delen alle inkomensgroepen in de welvaart en hebben mensen er meer vertrouwen in dat hun kinderen het beter zullen krijgen dan zijzelf.

Hoewel haar argumentatie in eerste instantie een oh-zit-het-zo-gevoel oproept, slaat de twijfel toch ook snel toe. Als straks de inkomensverschillen kleiner worden, zullen mensen andere wegen gaan zoeken om niet in een dertien-in-een-dozijn-blik te belanden. En hoe onderscheid je je beter van je vrienden dan met een fijne, tweede stationwagen voor de deur of leuke, overbodige snuffjes in de keuken? Voor dergelijke koopdriften lijkt Halsema echter niet te vrezen.

Ontevredenheid en onzekerheid worden

B
O
E
K
E
N

verruild voor vertrouwen in toekomst, en mensen zijn meer bereid te investeren in de gemeenschap waarvan ze deel uitmaken.

* * *

Het is geen nieuw verhaal dat de parlementariër afsteekt; we horen haar partij al jaren over het verkleinen van de inkomensverschillen. En ook andere oplossingen die ze aandraagt — zoals het vergoeden en daardoor meer waarden van mantelzorg, of investeren in duurzame groei in plaats van de vervuulende variant — is een typisch GroenLinks-geluid. Soms lijkt het alsof Halsema de huidige financiële situatie aangrijpt om haar favoriete GroenLinks-punten in een kredietcrisisjasje te gieten, maar met die conclusie doe je dit boekje tekort.

Zoals de titel al aangeeft, draait de hyperconsumptie in beginsel om het verwezenlijken van geluk. Een paradox, meent Halsema. We jagen op economische groei, materiële welvaart en luxe omdat we denken dat we er gelukkiger van worden. Tegelijkertijd vormen de bijbehorende verschijnselen van competitie, sociaal conflict en schaarste, stress en hufterigheid een serieuze bedreiging voor ons geluk. Een taak voor de politiek, vindt ze.

* * *

Het is een interessante gedachte om politiek te koppelen aan menselijk geluk, al heeft het ook wel wat weg van een laatste stuip trekking van de oude, linkse politiek. Het wantrouwen in de politiek daargelaten, zijn de twee begrippen natuurlijk altijd al met elkaar verweven, hoewel geen enkele politicus zijn kiezers geluk in het leven belooft. Wél de bouwstenen hiervoor. Meer kans op werk, goede gezondheidszorg en scholing bijvoorbeeld. Dat Halsema het nu wel oppakt, lijkt slim in een tijd van economische onzekerheid, maar of burgers dat ook zo voelen is de vraag. Toch ziet Halsema toekomst voor een op geluk geïnspireerde politiek. ‘Misschien

loop ik wel wat voor’, zei ze vlak na het verschijnen van haar boek. Politici maken mensen weliswaar niet gelukkig, maar zij hebben volgens haar wel de belangrijke opdracht mensen te ondersteunen in hun gerechtigde verlangen naar geluk en welzijn.

Internationaal bespeurt ze in ieder geval een geleidelijke verandering. Zo heeft de Franse president Nicolas Sarkozy aan de Nobelprijswinnaars Amartya Sen en Joseph Stiglitz gevraagd om een alternatief meetinstrument voor economische groei te ontwikkelen waarin de kwaliteit van het bestaan centraal staat. En in Engeland hebben zogenaamde gelukseconomen open toegang tot de regering-Brown. Daar mag minister Bos met zijn veelbelovende woorden over het Bruto Nationaal Geluk wel eens een voorbeeld aan nemen, meent Halsema.

Vooralsnog wordt in het Nederlandse politieke debat het pleidooi om aan welzijn en geluk voorrang te geven boven materiële welvaart, veelal met scepsis ontvangen, weet de politica. Maximale economische groei is nog steeds het credo. Krimp is slecht, erkent ze, maar groei om de groei ook. Overstappen op de duurzame variant dus.

* * *

Een welkom hoopgevend geluid klinkt als de auteur een kort uitstapje maakt naar de Scandinavische landen Denemarken, Noorwegen en Zweden, waar het gelukkig toeven zou zijn. De inkomensverschillen zijn er kleiner en er wordt aanzienlijk geïnvesteerd in gezondheidszorg, onderwijs en milieu. Deze landen maken zich niet schuldig aan veel vervuiling, en burgers wantrouwen elkaar en de overheid nauwelijks. Hoe en waarom men dat in Scandinavië wel voor elkaar krijgt, laat Halsema helaas buiten beschouwing.

Wel is het aardig dat Halsema — die nooit te beroerd is om andere partijen een veeg uit de pan te geven — in haar boek een open-

hartige hand in eigen boezem steekt. En wat blijkt? Ook zij is geen heilige. Alle goede voornemens ten spijt maakt ook zij zich wel eens schuldig aan het kopen van een kledingstuk dat een jaar later ongedragen naar de kledingkast van een vriendin verhuist. En na de wekelijkse zaterdagochtendboodschappen komt ze thuis met een traktatie voor zichzelf: overbodige keukenspullen, boeken die nooit gelezen worden, nieuwe kleding of make-up. Tegelijkertijd is ze de eerste om te erkennen dat het ongelimiteerde shoppen allesbehalve zaligmakend is. Terwijl zij 'geleidelijk bezwijkt onder potentiële hobbyartikelen en overbodige luxegoederen' verandert ze haar levensstijl immers nauwelijks. En was dat niet waar het allemaal om te doen was? Een gelukkig leven?

* * *

Kennis kent haar eigen grenzen. Weten hoe een verschijnsel in elkaar zit betekent niet dat dit je gedrag beïnvloedt. Natuurlijk weet Halsema dat consumptie niet alleen maar leidt tot versterking van kwetsbare derdewereldeconomieën en grotere economische stabiliteit. Zeer zeker is ze zich ervan bewust dat sommige van haar impuls-aankopen rechtstreeks uit China komen, waar de arbeiders bepaald niet onder de beste omstandigheden werken. En dat haar eet-, reis- en vrijetijdsgewoonten kunnen bijdragen aan oerwoudkap, vermindering van biodiversiteit, verwoestijning en ten slotte tot oorlogen over de schaarste, is voor Halsema evenmin nieuws. Maar, benadrukt ze: 'Die wetenschap maakt me niet tot een beter mens. De kans is aanzienlijk dat ik de eerstvolgende zaterdag toch weer val voor mooi geëtaleerde en aantrekkelijk geprijsde kleding.'

Het openhartige is Halsema niet vreemd. In haar eerdere boek *Over de linkse lente* waarschuwde ze de lezer al dat schrijvende politici selectief shoppen in hun levensver-

haal, en de kiezer hiervan deelgenoot maken in het kader van directe communicatie met de burger. 'Alle mensen boetseren hun levensverhaal. Politici die hun electoraat willen vergroten doen dat zeker. In elk detail kun je nu eenmaal een politieke boodschap stoppen', zegt de partijleider in dat boek.¹ Opvallend genoeg heeft deze eerdere openbaring haar er niet van weerhouden de noodklok te luiden — om vervolgens doodleuk met lezer en al terug naar de winkelstraat te rennen. Als ze dan toch shopt in haar levensverhaal, waarom geeft ze dan toe dat ze de volgende keer wellicht weer met overbodige boodschappen thuiskomt? Aan het eind van dit boek zegt ze het zelfs ronduit: 'Er is een gereede kans dat ik op een komende, willekeurige zaterdag weer eens word verleid tot het kopen van een dure leren tas. Het zou goed zijn als mij daarbij de wetenschap wordt aangeleverd dat deze voor een paar euro is geproduceerd in China, voor een paar euro is verscheept en verpakt, en de rest van mijn geld gaat naar het imago en de portemonnee van de fabrikant, misschien koop ik 'm toch, maar een gewaarschuwd mens telt voor twee.'

* * *

De eerlijkheid siert Halsema, maar als lezer krijg je een onbevredigd gevoel. Als zelfs de fractievoorzitter van GroenLinks — de partij die zich bij uitstek zorgen maakt over milieu en duurzaamheid — weer overstag gaat, hoe moet het dan met de minder groenen onder ons? Na haar openbaringen voel je je bovendien een beetje beetgenomen. Alsof je met Marianne Thieme (Partij voor de Dieren) in een restaurant zit terwijl ze een lekkere portie bio-industrievlees soldaat maakt. Of alsof Agnes Kant (SP) je zojuist heeft toevrouwd dat ze een flinke bonus op haar inkomen heeft gekregen.

De theoretische inbedding van het boek is eveneens een problematisch punt. Hal-

sema trekt een blik aan onderzoekers en theorieën open om haar waarnemingen te onderbouwen. Hierdoor haalt ze er bijzaken bij, dwaalt ze af van haar punt en vraag je je soms af wat de toegevoegde waarde is van

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Het confronteert je met je eigen hyperconsumptief gedrag en laat je zien dat we weliswaar onthaasting najagen, maar ondertussen onszelf voorbij rennen

de informatiestroom. Zo beschrijft ze haar station-visioen van de toekomst. Het aantal reizigers in het openbaar vervoer moet toenemen, en dus moet er iets gebeuren met die tochtgaten die nu voor stations door moeten gaan, redeneert ze. Maar of voorzieningen

als bibliotheken, theaters en crèches de oplossing zijn? En waarom ze juist in dit boek bepleit dat burgers moeten kunnen stemmen op de coalitie van hun voorkeur, blijft de vraag. Zonde, want dit maakt het boek hier en daar wat rommelig en onoverzichtelijk.

Maar als je hier overheen leest, rest een interessante analyse met herkenbare voorbeelden, die je doen glimlachen of blozen. Het confronteert je met je eigen hyperconsumptief gedrag en laat je zien dat we weliswaar onthaasting najagen, maar ondertussen onszelf voorbij rennen. We klagen allemaal graag over de file, maar uiteindelijk zijn wij de file zelf. Ze laat zien dat hufterigheid niet is voorbehouden aan de lagere klasse, maar dat ook de Gooise matras zich eraan schuldig maakt. En dat alles zeer vlot geschreven. Kortom, een aanrader voor degenen die de confrontatie met zichzelf aandurven.

Noot

-
- 1 Femke Halsema, *Over de linkse lente*. Amsterdam: Bert Bakker, 2006.